החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו

מביאה הגמרא שכך שנינו, החופר בור ברשות הרבים, ונפל עליו שור והרגו, בעל השור פטור. ולא עוד אלא שאם מת השור, יורשי בעל הבור חייבים לשלם את דמי שור לבעליו, ומוכח מכאן שמלוה הכתובה בתורה הרי היא ככתובה בשטר. שואלת הגמרא, אם נאמר שהמחלוקת במשנתנו היא רק במקרה שהזיק, יצא שישנה סתירה בין המשניות[84]? אמר רב אילא אמר רב, שכאן בבור מדובר שעמד בדין קודם שמת, וחייבוהו לשלם, ולפיכך גובה מן היורשים[85]. שואלת הגמרא, הרי כתוב במשנה שהשור הרגו? אמר רב אדא בר אהבה, מדובר שעשאו טריפה. שואלת הגמרא, הרי אמר רב נחמן, שחגא שנה שאפילו אם מת וקברו השור בבור, כגון שהפיל עמו חוליא, חייבים היורשים? אומרת הגמרא, שרק במקרה שישהו הדיינים על פי הבור וחייבוהו מיד לשלם, חייבים היורשים.

היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו

תנו רבנן, היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו[86], חטא בשוגג באותה שעה שיצא ליהרג[87], אין נזקקים לו שיפריש קרבן. שואלת הגמרא, מדוע שלא יקריב? אמר רב יוסף, מפני שאין מענין את דינו עד שישחטו הזבח ויזרק הדם. אמר לו אביי, אם כך, מדוע כשחטא קודם לכן מזין עליו, הרי ממתינים לו עד שישחט ויזרק? אומרת הגמרא, מדובר במקרה שהיה זבחו זבוח באותה שעה. שואלת הגמרא, אם כך מדוע לא חילקו במקרה שחטא קודם, בין אם היה זבחו זבוח באותה שעה, לבין אם לא היה זבוח באותה שעה, במקום להביא מקרה שחטא כשיצא להיהרג? אומרת הגמרא, שכוונת התנא לומר שאם אין זבח זבוח, נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו.

---

84 כך פרש״י, וכ׳ שיש מי שפי׳ שכוונת המשנה להקשות על רבי שמעון בן אלעזר, וכ׳ רש״י אבל פליאה בעיני, היאך יכול להקשות? הרי רבי שמעון תנא הוא ויכול לחלוק על תנאים.

85 שמכיון דדינו חרוץ לשלם, הרי זה כמלוה בשטר. רש״י.

86 ואין זה כחטאת שמתו בעליה כל זמן שלא נהרג. רש״י.

87 כגון שראה חלב וכסבור שומן הוא ואכלו. רש״י.

משנה

האשה שיצאה ליהרג אין ממתינים לה עד שתלד אלא הורגים ולדה עמה[88]. האשה שישבה על המשבר קודם שנגמר דינה, ממתינים לה עד שתלד[89]. האשה שנהרגה, נהנים בשערה. בהמה שנהרגה, אסורה בהנאה[90].

גמרא

מבארת הגמרא, החידוש במה ששנינו שאין ממתינים לה עד שתלד, שהיינו יכולים לומר, הואיל ולגבי מי שהכה אשה הרה והפילה נאמר, "כאשר ישית עליו בעל האשה", אם כך הולדות הם ממון הבעל, ונמתין כדי שלא יפסידם לכן השמיעונו, שהורגים אותה מיד. שואלת הגמרא, מדוע שלא נמתין כדי שהבעל לא יפסיד? אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן, שלומדים זאת מהכתוב "ומתו גם שניהם" שהמילה "שניהם" מיותרת, כיוון שנאמר "מתו", ואין מתו פחות משתיים, ודורשים ממנה לרבות את הוולד. שואלת הגמרא, הרי דורשים מזה את מה שאמר רבי יאשיה, שאינם נהרגים עד שיהיו הנואף והנואפת בני עונשין? אומרת הגמרא, שזה דורשים מהמילה "גם".

שואלת הגמרא, מדוע אם כבר ישבה על המשבר ממתינים לה עד שתלד? אומרת הגמרא, שכיוון שכבר נעקר הרי הוא כבר גוף אחר.

מיתת אשה מעוברת

אמר רב יהודה בשם שמואל, אשה היוצאת להיהרג, מכין אותה כנגד בית הריון, כדי שימות הוולד תחילה, כיוון שאם תהיה חיות בולד, יצא לאחר מיתת אמו, וניוול הוא. שואלת הגמרא, איך יתכן שהוא יחיה ויצא, הרי שנינו שתינוק בן יומו שנפלה לו ירושה בו ביום, ובו ביום מת, נוחל ומנחילה לקרוביו מאביו. ואמר רב ששת, לא מדובר בנכסי אביו, שאותם קרוביו היו יורשים גם אם הוא לא נוחל. אלא אם האם מתה בו ביום, נוחל בנכסי האם להנחיל לאחים מן האב. ודווקא בן יום אחד, אבל אם מתה מעוברת

88 כיוון שהם גוף אחד. רש"י.

89 שמכיון ונעקר ונע ממקומו גוף אחר הוא. רש"י.

90 כפי שלמדו במסכת פסחים, "ובעל השור נקי", כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו, ואין לו בהן הנאה של כלום. רש"י.

לא כיוון שכשהיא מתה מיתת עצמה, הוא מת קודם, ואין הבן יורש את אמו בקבר, להנחיל לאחין מן האב? עונה הגמרא, במיתה טבעית כיוון שהוולד קלושה חיותו, הוא מת קודם. אבל כשהיא נהרגת, היא מתה בתחילה. שואלת הגמרא, וכי במיתה רגילה הוא מת קודם, והרי היה מקרה ופירכס הולד לאחר מיתת אמו, שלושה פרכוסים? אומרת הגמרא, שאותו פירכוס כפירכוס של זנב הלטאה, שאם חותכים אותו, מפרכסת החתיכה ואף על פי שאין בה חיות.

האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת

אמר רב נחמן בשם שמואל, האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאים סכין ומקרעים את כריסה, ומוציאים את הוולד. שואלת הגמרא, מה חידש בדבריו, הרי הוא בסך הכל מחתך בבשר, ואין חיוב אלא בחובל בחי, שמוציא דם? אמר רבה, שחידושו של שמואל הוא, שמותר להביא סכין דרך רשות הרבים. שואלת הגמרא, מה חידש בכך, הרי כבר שנינו שמי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כנעני ספק ישראל, מפקחים עליו את הגל? אומרת הגמרא, שהיינו אומרים שרק במקרה של מפולת, שיש חזקת חיות למי שאנו חושבים שנקבר שם, מותר לחלל שבת אפילו מספק. וחידש שמואל, שאף אם לא היתה לו חזקת חיות, מחללים עליו את השבת אף מספק.

האשה שנהרגה נהנין בשערה

שואלת הגמרא, מדוע מותר ליהנות משער של אשה שנהרגה הרי מת אסור בהנאה? אמר רב, שמדובר באשה שאומרת תנו שערי לבתי. שואלת הגמרא, ואילו אמרה תנו ידי לבתי וכי ניתן לה? אמר רב, הכוונה לפאה נכרית. וחידשה המשנה, שאף על גב שהיא קשורה לה, כיון שאמרה 'תנו' גילתה דעתה שלא נח לה שהפאה תהיה כגופה, והרי היא כנטולה מחיים. שואלת הגמרא, אם כך יצא שכשלא אמרה תנו, הפאה כגופה ואסורה. והרי הסתפק רבי יוסי ברבי חנינא, לגבי שער נשים צדקניות של עיר הנדחת שלא הודחו עמה. ואמר רבא שספקו הוא לגבי פאה נכרית שקשרה הצדקת לשערה, האם הוא כגופה וניצול, או שהוא כממונה, ואפשר

לפשוט מכאן שהוא כגופה? אומרת הגמרא, שרבי יוסי ברבי חנינא דיבר במקרה שזה היה תלוי על יתד[91], וכאן מדובר במקרה שזה מחובר בה, ולכן אם לא אמרה תנו הרי זה כגופה. הקשה רב נחמן בר יצחק, איך אפשר לומר שמדובר כאן בפאה נוכרית, הרי המשנה דימתה זאת לדין הבהמה, וכשם שבבהמה מדובר בגופה, גם באשה לכאורה מדובר בגופה? אלא אמר רב נחמן, מדובר בשערה ממש, ואינו נאסר בהנאה כיוון שאשה מיתתה אוסרתה, והשיער כיוון שאינו עשוי להשתנות, אינו בר מיתה ולא נאסר, אבל בהמה גמר דינה אוסרתה[92].

לוי הביא משנה כראיה לדברי רב, שכך שנינו, האשה שיוצאה ליהרג ואמרה 'תנו שערי לבתי', נותנים. מתה ולא אמרה 'תנו' אין נותנים, מפני שהמת אסור בהנאה. ולכאורה ודאי שאין נותנים, כיוון שהמת אסור בהנאה? אלא ודאי שכוונת התנא, שנויי המת כגון פאה נכרית אסור בהנאה, ולכן אמר מפני, כדי לומר שלא מתכוון לשערה ממש.

הביא לוי משנה אחרת, כראיה לדברי רב רב נחמן בר יצחק, שכך שנינו האשה שמתה נהנים בשערה, בהמה שנהרגה אסורה בהנאה אפילו שערה, ומה הפרש בין זה לזה? זו מיתתה אוסרתה, וזו גמר דינה אוסרתה.

הדרן עלך פרק 'הכל מעריכין'

פרק שני 'אין נערכין'

משנה

אין נערכים פחות מסלע[93], ולא יתר על חמשים סלע. כיצד? בן עשרים שערכו חמשים, והיה עני, נתן סלע[94], והעשיר אינו נותן כלום. פחות מסלע והעשיר, נותן חמשים סלע[95]. עני בן עשרים שהעריך עצמו, והיו בידיו חמש סלעים, רבי מאיר אומר, אינו נותן אלא אחת, וחכמים אומרים, נותן את כולן. אין נערכין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע.

91 דהיינו שלא לובשת את זה כעת. רש"י סנהדרין דף קיב ועיין בהגהה על דברי הגמרא.
92 כפי שלמדנו במסכת פסחים שכל מה שמחובר בה בשעת גמר דין נאסר איתה. רש"י.
93 אפילו עני הנדור בהשג יד לא יתן פחות מסלע. רש"י.
94 כדין עני שנידון בהשג יד. רש"י.
95 כיוון שבנתינה הראשונה לא יצא ידי ערכו, ועדיין ערכו עליו. רש"י.

מבררת הגמרא, מהיכן אנו יודעים שאין נערכים פחות מסלע? אומרת הגמרא, שלומדים זאת מהכתוב, "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", כל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים משקל. ולומדים שאין נערכים יותר מחמשים סלעים, מכך שכתוב "חמשים".

היו בידיו חמשה

מבררת הגמרא מה טעמו של רבי מאיר? אומרת הגמרא, שלמד זאת מכך שכתוב "חמישים שקל", ודרש או חמישים או שקל. ורבנן סוברים, שלומדים משם שכל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים משקל, ואפילו עני שבעניים לא יתן פחות, אבל אם יש לו יותר, הרי נאמר "אשר תשיג יד הנדר", והרי ידו משגת. שואלת הגמרא, מה יאמר על כך רבי מאיר? אומרת הגמרא, שהוא לומד מ"אשר תשיג יד הנדר", שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני. וחכמים אומרים, שאף על פי שהפסוק אכן בא לומר כרבי מאיר, אבל ממילא לומדים מכאן שאם ידו משגת יש לקחת ממנו יותר.

אמר רב אדא בר אהבה, היו בידיו חמש סלעים ואמר ערכי עלי, וחזר ואמר ערכי עלי, ונתן ארבע לשניה על פי כהן, ואחד לראשונה יצא ידי שתיהן[96], כיוון שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה ולכן כשנתן לראשונה כל מה שיש לו נתן לה, ואין לומר שיתן את כל החמש לשניה, כיוון שאפילו מה שנתן אינו שלו. נתן ארבע לראשונה, ואחת לשניה, ידי שניה יצא, ידי ראשונה לא יצא, כיוון שכולם היו משועבדים לראשונה, והיה צריך לתת לה את הכל.

הסתפק רב אדא בר אהבה, לגבי מי שהיו בידו חמש סלעים ואמר שני ערכי עלי בבת אחת, האם כיוון שבבת אחת נדר נתפסים שניהם יחד ונותן שתיים וחצי לכל אחד, או שעדיין אחד מן הערכים עליו? ונשאר הדבר בתיקו.

אין בערכין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע

שואלת הגמרא לשם מה כתבה המשנה שוב שאין בערכין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע? אומרת הגמרא, שכוונת המשנה לומר שרק פחות מסלע

96 אפילו לרבנן. רש"י.

אין, אבל יותר מסלע, אף אם אין לו חמשים סלע נותן[97]. וכן לומר שאין יותר מחמשים, אבל פחות מחמשים כשזה יותר מסלע יש. וכוונת התנא לסתום כדברי רבנן.

97 כגון אם היו בידו חמש סלעים נותן כולם, דהיינו יותר על סלע ופחות מחמשים. רש"י.